

pomagalo znanstvenicima, propovjednicima i katehetama.

Otkriće kristološkoga pravovjerja biskupa iz Mopsuestije, na kojega se kao svoga duhovnog oca tradicionalno pozivaju oni što ih obično nazivamo »Nestorijanska Crkva«, zaista je od velike važnosti i za ekumensko područje. Naime, kako ne bi ispalo da prevoditelj *Katehetskih homilija* i potpisnik ovoga osvrta nešto »mute«, podsjećam samo da su papa Ivan Pavao II. i katolikos-patrijarh »nestorijanaca« Mar Dinkha IV., nakon ozbiljnih proučavanja, 11. studenoga 1994. u Rimu potpisali »Zajedničku kristološku izjavu između Katoličke crkve i Sirijske Crkve istoka«. Tom Izjavom, žaleći zbog nepotrebnih nesporazuma u prošlosti, njih dvojica tvrde da »pred cijelim svijetom zajedno ispovijedaju svoju zajedničku vjeru u misterij Utjelovljenja«. A prema toj zajedničkoj vjeri, između ostaloga: »Naš Gospodin Isus Krist jest dakle pravi Bog i pravi čovjek, savršen u svome boštvu i savršen u svome čovještvu, istobitan s Ocem i istobitan s nama u svemu, osim u grijehu. Njegovo boštvo i njegovo čovještvo su sjedinjeni u jednoj osobi bez miješanja i promjene, bez podjele i odvajanja.«² – Točno onako kako je pisao i vjerovao Teodor.

Tomo VUKŠIĆ

Vlado KOŠIĆ (ur.), *Mater Verbi Incarnati. Marija iz Nazareta prihvaća Sina Božjega u povijesti*. Zbornik radova XXI. međunarodnog mariološko-marijanskog kongresa održanog u Rimu, 4.-8. prosinca 2004. (*Hrvatska jezična sekcija*), KS-HMI, Zagreb, 2005.

Zbornik radova sa međunarodnog simpozija pod nazivom »Marija iz Nazareta prihvaća Sina Božjega u povijesti« održanog u Rimu krajem 2004. godine (kojim se obilježilo i 150 godina od proglašenja dogme o Mariji Bezgrješnoj) već je četrnaesti zbornik Hrvatskoga mariološkog instituta (HMI-a) koji je, kao i prethodni, plod sudjelovanja članova HMI-a na međunarodnim i nacionalnim mariološko-marijanskim simpozijima. Zbornik bez sumnje zavrjeđuje pozornost i širega kruga čitatelja, kako zbog činjenice da se u njemu nalaze radovi članova HMI-a, odnosno *Hrvatske jezične sekcije* na međunarodnome mariološko-marijanskom kongresu, tako i zbog niza novijih proučavanja, istraživanja i promišljanja o mariološko-marijanskim temama u hrvatskom teološkom okružju, ali i o općoj mariologiji.

U Zborniku nalazimo petnaest radova sedamnaestero autora. Tomu valja pribrojiti još uvodnu »Kroniku ...« i završni »Pregled hrvatske marijanske bibliografije ...« mnogog tajnika HMI-a fra Petra Lubine. Sve to na 448 stranica! Doista voluminozno djelo! Ali ne samo po broju stranica nego – rekao bih – i po kvaliteti onoga što je napisano.

² Izjavu koja, uz spomenutu temu, nije zaboravila ni zajedničku vjeru dviju Crkava u trinitarnom, marijanskom i sakramentalnom pitanju, lako je konzultirati. Usp. *Acta Apostolicae Sedis* 87/1995., str. 685-687. – Na engleskom i talijanskom jeziku objavljena je u *Enchiridion vaticanum*, XIV., EDB, Bologna, 1997., str. 1014-1019 a na francuskom na www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/documents.

no i što predstavlja plod zauzetoga znanstvenog proučavanja naše hrvatske i opće mariologije.

Zbornik otvara »Kronika rimskog Kongresa« koju je vodio i ovdje objavio fra Petar Lubina. Samo sebi svojstvenom darovitošću, pozoran za detalj i tzv. »sitnice«, fra Petar nas vodi kroz Rim i okolice, kroz Lateransko sveučilište i aule gdje je Kongres imao svoj dom tih dana. Njegovo oko kao da vidi dalje i dublje te nam doista lijepo predočava sve ono što se zbivalo tijekom zajedničkih sjednica te detaljno izvješćuje o radu naše hrvatske jezične sekcije.

Teološke radove u *Zborniku* otvara prilog pod naslovom »U Mariji čovječanstvo prihvaća Boga koji postaje čovjekom«. Autor je Ivan Karlić. Ovaj prilog je prijevod na hrvatski, jer Karlić je imao predavanje na zajedničkoj sjednici Kongresa, pa prema tome i na talijanskom jeziku. Budući da se govor o Mariji treba smještati u povijesno-spasenjski i u kristološki okvir, autor je nastojao pod teološkim, biblijskim i antropološkim vidom govoriti o Mariji, s jedne strane, kao o *običnoj ženi* i, s druge strane, kao o *jedinstvenoj ženi* (Bogomajka), a sve to pomoću tema njezina *majčinstva*, njezine uloge *posrednice* i njezina *služenja* Bogu i čovječanstvu. Ovo predavanje izazvalo je, prema svjedočenju prisutnih, vrlo živu diskusiju na Kongresu.

Slijedi prilog Adalberta Rebića, *Marija iz Nazareta prihvaća Sina Božjega u povijesti. Svjedočanstvo sinoptičkih Evanđelja*. Autor u svom napisu analizira glavna mariološka mjesta u sinoptičkim evanđeljima, znalački tumači njihovo mariološko značenje te na temelju toga pokazuje kako je blažena Djevica Marija rado i radosno prihvatila postati majkom utjelovljene Riječi. Središnji dio rada odnosi se na Lukin opis anđelova navještenja Mariji. Tu se na vrlo jasan biblijsko-teološki način govori o Marijinoj vjeri i o Marijinu pristanku da

postane majkom utjelovljene Božje Riječi.

Sljedeći rad ima naslov *Majka, žena učenica. Mjesto i uloga Isusove majke u Ivanovu evanđelju*. Autor je Ivan Dugandžić. Četvrto evanđelje govori o Mariji (ali ne naziva je imenom) na tri mjesta; autorova pozornost ovdje je usmjerena na događaj u Kani Galilejskoj te na Marijino prisustvo podno Isusova križa. Te tekstove autor posebno analizira i zaključuje da oba mjesta daleko nadilaze povijesno izvješće o događajima iz Isusova života, odnosno da predstavljaju značajne čvorišne točke teologije Ivanova evanđelja. Svakako, tvrdi autor, ivanovski govor o Isusovoj majci treba promatrati u širem teološkom kontekstu cijeloga evanđelja.

Pneumatološki vid Utjelovljenja (Krist – Duh Sveti – Marija) naslov je rada s. Nele Gašpar. Otajstvo utjelovljenja događa se silaskom Duha Svetoga nad Mariju, tj. po Duhu Svetom vječna Riječ Božja postaje čovjek Isus. No, autorica najprije govori o *Isusu Pomazaniku*, odnosno o Isusovu krštenju/pomazanju kao trinitarnom događaju te ga povezuje sa povijesno-spasenjskim događajem utjelovljenja. U drugom dijelu članka pozornost je više usmjerena upravo na ulogu Duha Svetoga u utjelovljenju. To otajstvo je »punina vremena«, kaže autorica, i vrhunac je Božjega samodarivanja. Ono je početak novoga čovječanstva, početak ostvaren snagom Duha Svetoga.

Predsjednik HMI-a Vlado Košić u članku *Causa Incarnationis i Bezgrješna Djevica Marija u djelu Franje Ksavera Pejačevića (+ 1781.)* iznosi nauk hrvatskoga teologa i propovjednika F. K. Pejačevića o pitanju »uzroka Utjelovljenja – *causa incarnationis*«. Pejačević je u tom pitanju slijedio bl. Ivana Duns Scota i smatrao je da bi se utjelovljenje dogodilo i da nije bilo Adamova grijeha. Košić nadalje otkriva da se i u nauku o Marijinoj bezgrešnosti Pejačević pokazuje kao skotist koji uči – goto-

vo sto godina prije dogme o Bezgrešnoj – da je Marija začeta bez svake ljage grijeha. Zbog toga, zaključuje autor, Mariju možemo promatrati kao uzor za sav ljudski rod.

Sljedeći članak nosi naslov *Marijino Bogomajčinstvo u promišljanju Karla Balića. Ekumenski vid*, autora Josipa Šimića. U ovoj raspravi on otkriva odakle proizlaze Balićevi stavovi kada je riječ o mogućoj povezanosti i prožimanju marijanskih dogmi i ekumenskog pitanja. Posebnu pozornost autor posvećuje Balićevu doprinosu uspostavi ekumenske sekcije i donošenju ekumenskih deklaracija na mariološko-marijanskim kongresima, kao i Balićevu viđenju onoga što druge kršćanske crkve, posebice protestanti, drže o marijanskim dogmama.

Člankom »*Marija prihvaća Utjelovljenje Sina Božjega u vjeri*« u misli Tomislava Šagi-Bunića, Andrea Filić i Tomislav Zdenko Tenšek predstavljaju mariološku misao našega uglednoga koncilskoga i pokoncilskog teologa Šagi-Bunića. Na temelju Šagijevih objavljenih i neobjavljenih propovijedi te na temelju drugih njegovih marioloških spisa, autori su nastojali prikazati Šagijevu mariologiju pod vidom Marijine uloge u spasotvornom otajstvu čudesne razmjene (*admirabile commercium*) između Boga i ljudi.

O utjelovljenju Sina Božjega i o Marijinu sudjelovanju u ostvarenju tog otajstva pisali su i mnogi hrvatski dominikanci od XVI.-XX. st. U članku *Otajstvo Utjelovljenja u spisima nekih hrvatskih dominikanaca* Marijan Biškup predstavlja nam u *Zborniku* četvoricu znamenitih dominikanaca: Arkandela Gučetića Oblišića, Vinca Mariju Gučetića, Augustina Đurđevića i Jordana Viculina, te njihov teološko-propovjednički govor o Utjelovljenju Sina Božjega te o Marijinoj ulози u tom otajstvu; njezina uloga otkriva se u njezinoj slobodi, u njezinoj vjeri, u poniznosti i u posvemašnjoj predanosti Bogu.

Slijedi članak *Hrvatski latinisti i otajstvo Utjelovljenja* čiji je autor Bruno Pezo. Budući da se tek manji broj hrvatskih latinista bavio vjerskim temama, a tek neki od njih i pitanjem Kristova utjelovljenja, autor je osvijetlio to otajstvo u djelima četvorice hrvatskih latinista: Jakova Bunića (prvi koji je kršćanskom svijetu dao u ruke prepjevanu Bibliju i time ušao u anale kršćanske epopeje s djelom *De vita et gestis Christi*), Karla Pucića (pjesma *De vero amore ...*), Ignjata Đurđevića (pjesma *Christo Domino nato*) i Brna Džamonjića (pjesma *Ad Virginem, Coelesti nuncio accepto*). Ovdje nije riječ, zaključuje autor, o vrsnim teolozima, nego o vjernicima-književnicima koji iz vjerničke perspektive pristupaju vjerskim istinama, iznoseći pri tom svoj stav i osjećaje prema tim istinama.

Petar Lubina je sa svojim prilogom *Otajstvo Utjelovljenja u hrvatskim marijanskim svetištima* sažeto prikazao povijesni okvir nastanka marijanskih svetišta među Hrvatima, od vremena narodnih vladara (Gospina crkva u Solinu i u Biskupiji kraj Knina) nadalje. Posebice se osvrnuo na osam svetišta u kojima se na osobit način slavi otajstvo Utjelovljenja Sina Božjega. Pri tom je došao do zaključka da su marijanska svetišta, kako jučer tako i danas, živa svjedočanstva vjere u Boga i pobožnosti vjerničkog puka prema Majci Božjoj, da su rasadišta evanđelja i djelatne kršćanske ljubavi.

U članku *Blažena Djevica Marija u hrvatskim katekizmima krajem XX. stoljeća (s posebnim osvrtom na otajstvo Utjelovljenja)* Tomislav Filić analizira govor o Mariji u tim odabranim katekizmima. Njezina analiza pokazuje golemu prisutnost biblijskih tekstova u kojima se govori o Isusovoj majci, kao i prisutnost trojstvenoga, kristološkoga i eklezijalnog vida govora o Mariji. U govoru o otajstvu utjelovljenja, pak, Marija se posebice pokazuje kao

žena koja je otvorena stvaralačkom djelovanju Duha Svetoga.

Slijedi prilog s. Cecilije Pleša, *Otajstvo Utjelovljenja u popijevkama marijanskog obilježja iz pjesmarice Pavlinskog zbornika iz god. 1644.* Autorica analizira uglavnom adventske i božićne pjesme koje govore o utjelovljenju Sina Božjega, te otkriva da su one i marijanski nadahnute. Uz to, naglašava autorica, odlikuju se upečatljivom slikovitošću opisa, živahnošću pripovijedanja i leksičkim bogatstvom kajkavskog izričaja.

U članku *Lik Bogorodice u djelu Porta coeli et vita aeterna (1678.) fra Ivana Ančića* Hrvojka Mihanović-Salopek proučila je navještenje i otajstvo utjelovljenja u duhovno-asketskom djelu *Vrata nebeska i život vječni* poznatoga kulturnoprosvjetnoga i pastoralnog djelatnika i propovjednika fra Ivana Ančića (+ 1685.) koji je pisao na štokavskoj ikavici. Autorica posebno naglašava važnost i bogatstvo Ančićeva tumačenja (u 15 poglavlja!) molitve *Zdravo, Marijo*. Između ostaloga, autorica na vrlo zanimljiv način iznosi također Ančićev govor o odnosu Presvetog Trojstva i Marije, o Marijinoj uzvišenosti nad sva stvorenja te o Marijinu zagovoru/posredništvu.

Nevenka Nekić pozabavila se istaknutim hrvatskim slikarom-grafičarom, Šibenčaninom Martinom Rotom Kolunićem koji je djelovao u Veneciji, Beču i Pragu. U svom članku *Navještenje u grafičkim listovima Martina Rote Kolunića (+ 1583.)* posebno se osvrće i opisuje dva Kolunićeva bakroreza, *Ružarij* (dio bakroreza *Navještenje*) iz zbirke Albertini i *Navještenje* iz zbirke Nacionalni institut Rim. Na zanimljiv način autorica iznosi umjetničke, ali i teološke i mariološke elemente koji se daju

iščitavati i u ovoj vrsti umjetnosti.

U članku *Likovni prikazi i predaje o Nazaretskoj kućici* autora Marije Mirković i Vitomira Belaja najprije se istražuju i obrađuju likovni prikazi Nazaretske kućice. Posebna pozornost svraća se na ikonografsku tipologiju kuće Marijina Navještenja u hrvatskoj likovnoj umjetnosti, koje je prvi prizor mozaik iz VI. st. u Eufrazijevoj bazilici u Poreču. Potom se iznose razne predaje o Nazaretskoj kućici, među ostalima i ona o prijenosu te kućice iz Nazareta na Trsat, pa zatim u Loreto. Autori su prikaze i predaje usporedili s rezultatima arheoloških istraživanja i s povijesnim izvorima te s pretpostavkama o svezi Nazaretske kućice s crkvicom sv. Marije Anđeoske u Asizu i s otokom Krkom.

Zbornik zaključuje *Pregled hrvatske marijanske bibliografije. Prilog za god. 2000. – 2003.* Petra Lubine. Na 129 stranica on donosi sve što je napisano i objavljeno u Hrvatskoj, a što se odnosi na Mariju. Radi se, zapravo, o Lubininu nastavljanju već prije započetog skupljanja mariološko-marijanske bibliografije na hrvatskom jeziku. Tko se imalo bavi istraživanjem, znanstvenim ili ne, dobro zna što znači imati na jednom mjestu ovakav bibliografski popis. Zbog toga autoru posebne čestitke i zahvala. Dakako, sve čestitke i zahvale zaslužuju i svi ostali autori koji su dali svoj doprinos kako bi ovaj *Zbornik* ugledao svijetlo dana. Njihov trud predstavlja značajan doprinos proučavanju kako naše hrvatske, tako i opće mariologije. Ovaj *Zbornik*, bez sumnje, čini još bogatijom našu već bogatu znanstvenu djelatnost na području mariologije.

Ivan KARLIĆ